

Наталія Стевенс (Черкаси)

**ЗАЛУЧЕННЯ УКРАЇНСЬКИХ ВОЇНІВ ДО
ВРЕГУЛЮВАННЯ МІЖНАРОДНИХ КОНФЛІКТІВ
В 1991 – 2004 рр.**

Кількість воєнних конфліктів у світі з року в рік зростає. Більшість з них є внутрішніми і мають характер зіткнення окремих груп населення за релігійними, етнічними, національними ознаками. Неспроможність задоволення потреб етнічних меншин на територіях багатонаціональних держав, зростання впливу ісламського фактору, що супроводжується зростанням терористичної діяльності є причинами воєнних конфліктів сучасності.

Протягом останнього десятиліття концепції миротворчості, втілювані ООН, іншими міжнародними організаціями, піддавалися значним випробуванням. Змінювалась не лише кількість воєнних конфліктів, суттєво змінився їх характер. Перш за все, вони стали більш "кривавими". Кількість жертв серед мирного населення значно зросла. Масовий геноцид населення став звичним явищем у районах воєнних конфліктів. Хаотичне насильство, характерне для внутрішніх конфліктів, поширюється із значною швидкістю на обширні території. Другим фактором, що характеризує сучасні воєнні конфлікти, є поширення їх наслідків на інші країни. Наявність сучасних транспортних засобів, відкритість кордонів багатьох держав тільки посилює небезпеку "експорту" наслідків воєнних конфліктів не тільки на сусідні держави, але й далеко за межі територій, на яких точиться збройна боротьба. Третій фактор свідчить про те, що воєнні конфлікти сучасності стали більш "технологічними". Поряд з масовим використанням застарілих видів озброєння та воєнної техніки конфліктуючі сторони використовують найсучасніші технічні засоби та види озброєння (супутниковий зв'язок, новітню стрілецьку зброю, сучасні засоби протиповітряної оборони).

Враховуючи ці фактори, Україна зобов'язана брати активну участь у міжнародній миротворчій діяльності й у майбутньому. Це дозволить підтримувати стан воєнної безпеки на належному рівні, використовувати механізми колективної безпеки з метою забезпечення власних національних інтересів, взаємодіяти з міжнародними організаціями та окремими державами при вирішенні широкого кола економічних, політичних, військових питань.

Отже, масштабні зміни геополітичного контексту та протидія глобальним проблемам людства являють собою основну складову передумов залучення Збройних Сил України до врегулювання воєнних конфліктів.

Участь України у миротворчих операціях розпочалась із затвердженням Верховною Радою України Постанови від 3 липня 1992 р. №2538-ХІІ “Про участь батальйонів Збройних Сил України в Миротворчих Силах Організації Об’єднаних Націй у зонах конфліктів на території колишньої Югославії”. На даний час понад 19000 військовослужбовців Збройних Сил України приймали участь в операціях з підтримання миру¹.

За останніми даними МО України, починаючи з 1992 року, в таких операціях біля 46 осіб загинуло та 159 військовослужбовців Збройних Сил України отримали поранення².

Українські воїни брали участь у наступних операціях ООН:

- Миротворчих операціях Сили ООН по охороні (UNPROFOR)
- Сили Виконання Угоди IFOR Сили Стабілізації
- Місія ООН у Східній Славонії ПАООНСС
- Місія ООН превентивного розгортання в Македонії
- Місія ОБСЄ з верифікації у Косово
- Місія ООН в Анголі
- Місія ООН у Гватемалі (МІНУГУА)
- Місія ООН у Таджикистані
- Місія ООН в Афганістані
- Місія ООН на півострові Превлака, Хорватія

Як засвідчив історичний досвід, практична участь ЗСУ в миротворчій акціях НАТО стала новим видом участі нашої держави в миротворчій діяльності, яка була започаткована в 1995 р. На підставі Резолюції Ради Безпеки ООН № 103 1 від 15 грудня 1995 р. керівництво НАТО створило багатонаціональні Сили втілення військових аспектів Паризької мирної угоди. Ці сили, відомі як ІФОР (IFOR – Incarnate Force), розпочали свою діяльність 16 грудня 1995 р.³.

Згідно з мирною угодою ІФОР взяли на себе такі основні військові завдання: забезпечення виконання угоди про припинення вогню; контроль за виведенням військ із узгодженої зони припинення вогню до їхніх територій та забезпечення розведення цих сил; збір важкої зброї у військових містечках і казармах та демобілізація сил, що залишилися; створення умов для безпечного, швидкого та впорядкованого виведення сил, які не перейшли в підпорядкування сил ІФОР під проводом НАТО; контроль за повітряним простором над Боснією та Герцеговиною. Виконуючи ці завдання, ІФОР відігравали ключову роль у переході до мирного життя протягом першого року після підписання Паризької мирної угоди. Вони забезпечували таке середовище, в якому інші міжнародні організації, що відповідали за втілення цивільних аспектів мирної угоди, могли виконувати свою роботу і в якому можна було розпочати процес повернення до нормального життя. Сили втілення ІФОР мали єдину командну структуру. Загальне військове управління

перебувало в руках Верховного головнокомандувача ОЗС НАТО в Європі, яким на той час був генерал Джордж Джоулвен. Генерал Джоулвен призначив адмірала Літонла Сміта першим командувачем театру дій ІФОР. У липні 1996 р. адмірал Сміт пішов у відставку і його заступив адмірал Джозеф Лопез⁴. Сили країн – не членів НАТО були включені в єдину командну структуру поряд з силами НАТО у підпорядкуванні командувачу ІФОР та командирам багатонаціональних дивізій. На момент завершення місії ІФОР в операціях брали участь підрозділи 18 країн, що не були членами Альянсу. Передова група підготовки з 2600 вояків почала розгортатися в Боснії і Герцеговині з 2 грудня 1995 р., щоб забезпечити прийом основного контингенту ІФОР у складі 60 тис. вояків. Розгортання основних сил розпочалося 16 грудня після прийняття Резолюції Ради Безпеки ООН № 1031 від 15 грудня 1995 р., яка надавала повноваження на виконання місії ІФОР та остаточного ухвалення Логічним продовженням активної позиції України у розв'язанні югославської кризи 1991 – 1995 рр., її внеску в миротворчі зусилля ООН стало рішення українського уряду щодо участі контингенту в миротворчій операції багатонаціональних сил, яка була покликана сприяти остаточному врегулюванню конфлікту на території Боснії і Герцеговини. У складі ІФОР 240-й окремого спеціального батальйону (далі – осб) (Укрбат-1) продовжував виконувати завдання у місці дислокації – м.Сараєві. Особовий склад батальйону допомагав ремонтувати комунікації, супроводжував колони з гуманітарною допомогою, виконував антиснайперську місію. Наприкінці травня 1996 р. відбулася чергова ротація 240-го осб. 498 солдатів, прапорщиків, офіцерів, які пройшли спецпідготовку на базі 93-ї мотострілецької дивізії, що дислокувалася у Придніпров'ї, трьома рейсами Іл-76 прибули у Сараєво. Командиром батальйону був призначений підполковник Сергій Гатченко⁵. Батальйон перебував у безпосередньому підпорядкуванні штабу французької бригади "Браво". Українські військовослужбовці забезпечували порядок у зоні відповідальності, здійснювали контроль за безумовним виконанням усіма сторонами мирних домовленостей. Вони контролювали переміщення військових угруповань та важкого озброєння сторін, спостерігали за автошляхами, перевіряли процес знешкодження ста тисяч мін, які знаходилися в їхній зоні.

Після мирного проведення виборів у вересні 1996 р. в Боснії і Герцеговині ІФОР успішно завершили свою місію. Через тиждень після виборів на неофіційній зустрічі в м. Бергені (Норвегія) міністри оборони країн-членів НАТО дійшли висновку, що Альянсу необхідно провести оцінку того, що він може зробити задля підтримання створення безпечного клімату по закінченні мандата ІФОР у грудні 1996 р.⁶.

У листопаді та грудні 1996 р. у Парижі було розроблено і в Лондоні доопрацьовано дворічний план під егідою Ради з втілення миру, створеної згідно з угодою. Міністри закордонних справ та оборони країн-членів НАТО

дійшли висновку, що для забезпечення стабільності, необхідної для консолідації миру, треба зберегти військову присутність. Вони погодилися з тим, що НАТО має організувати Стабілізаційні сили – СФОР (SFOR – Stabilization Force), які й були приведені в готовність 20 грудня 1996 р., втрачав силу мандат ІФОР⁷. Згідно із Резолюцією РБ ООН №1088 від 12 грудня 1996 р. Стабілізаційні сили отримали повноваження втілювати військові аспекти мирної угоди як правонаступники ІФОР. Правила дій, прийняті для СФОР, були такими, як і для ІФОР, що дозволяло рішуче використовувати силу, якщо це було необхідно для виконання місії та самозахисту СФОР.

Головне завдання СФОР полягало у створенні необхідного для зміцнення миру безпечного середовища. Конкретними завданнями були: стримування або попередження бойових дій, нових загроз миру; консолідація досягнень ІФОР та сприяння клімату, в якому міг розвиватися мирний процес; надання вибіркового підтримання цивільним організаціям у межах своїх можливостей. Стабілізаційні сили були готові також надати допомогу силам ООН у Східній Славонії. До складу СФОР входили 31 тис. військових, це у декілька разів менше, ніж до ІФОР⁸.

У листопаді 1996 р. відбулася дев'ята ротація 240-го осб під командуванням підполковника Віктора Тарана. У зв'язку із тенденцією до скорочення миротворчих сил чисельність батальйону була зменшена з 500 до 400 осіб. З переходом 240-го осб у підпорядкування СФОР змінилися його завдання. Він був переведений до населеного пункту Врпачичі, поблизу м. Мостар. Зона відповідальності становила 340 км складної, місцями важко доступної гірської місцевості на півдні Боснії. За таких умов наші військовослужбовці у взаємодії з міжнародною поліцією виконували поставлені їм завдання.

Український батальйон десятої ротації, яка відбулася в травні 1997 р., організаційно входив до структури бригади "Центр" дивізії "Саламандра". Серйозним випробуванням для 240-го осб стали муніципальні вибори, які проходили у вересні в Боснії і Герцеговині та у листопаді в Республіці Сербській. Необхідно було утримувати під неослабним контролем численні виборчі дільниці. До того ж, становище наших військовослужбовців ускладнювалося ще й тим, що деяка частина людей приїжджала віддати свої голоси туди, де раніше проживала. Ось і виходило, що хорвати їхали в мусульманські райони, а мусульмани – в хорватські, і коли ці люди бачили зруйновані батьківські оселі та цвинтарі, то (якби не присутність в таких випадках українських миротворців) образи могли б перелитися через край. При необхідності підрозділи батальйону передавалися елементам дивізії "Саламандра" з метою їх підсилення, що надавало можливість виконувати миротворчі функції за межами зони відповідальності, знаходитися в резерві. Так, 240-й осб за наказом командування змінив італійців при охороні

сараєвської телерадіотрансляційної вежі та виконав це завдання. В ході інспекцій підрозділів боснійської армії, поліцейських дільниць особовим складом українського батальйону вилучено 44 ручні бомби, 4 електродетонатори, 1 міну, 4 пістолети, 3621 патрон, 3 пластикові вибухівки¹⁰.

У листопаді 1997 р. відбулася одинадцята ротація 240-го осб. Вперше підготовка протягом 2,5 місяців проводилася у спеціально створеному у м. Дніпропетровську навчальному центрі, де переважна більшість офіцерів з командного складу мала чималий досвід миротворчої діяльності. Командування 294 військовослужбовцями довірено підполковнику Василю Мостико¹¹.

У грудні 1997 р. міністри закордонних справ та оборони країн-членів Північноатлантичного альянсу ухвалили ряд додаткових рішень щодо втілення мирної угоди в Боснії і Герцеговині. Розуміючи нетривкість миру, незважаючи на позитивні досягнення, вони підтвердили рішучість НАТО створити єдину, демократичну і багатонаціональну державу. У квітні 1998 р. в штабі Верховного головнокомандувача ОЗС НАТО в Європі (м.Монс, Бельгія) відбулася конференція комітету НАТО по плануванню та балансуванню Стабілізаційних сил на території колишньої Югославії. Під час конференції було уточнено та узгоджено склад сил і засобів для продовження виконання операцій підтримання миру в Боснії і Герцеговині. Відносно 240-го осб було прийняте рішення, згідно з яким його чисельність, місце дислокації, структура та основні завдання залишалися без змін¹².

240-й осб одинадцятій ротації виконав значний обсяг завдань. Окрім контролю за пересуваннями в зоні відповідальності сил і засобів, вантажів, інспекцій, забезпечення відвідування переселенцями кладовищ і колишніх місць проживання, ведення розвідки, військовики, при можливості, надавали гуманітарну допомогу населенню, і, в першу чергу, у віддалених та важко доступних гірських районах. Відповідальною була операція щодо вилучення більш як сорока тонн вибухової речовини на заводі по виробництву боєприпасів. За півроку, що минули, наші миротворці вилучили понад 5 тис. набоїв, 236 ручних гранат, 85 артилерійських снарядів, 17 мінометних мін, 5 автоматів і гвинтівок, 2 гранатомети і 3 боєприпаси до них та ін. Понад 70 % розвідданих дивізії "Саламандра" було здобуто українськими розвідниками¹³.

Дванадцята ротація 240-го осб розпочалася у травні 1998 р. під командуванням полковника Олександра Пушкаря. До складу батальйону входили дві спеціальні роти, рота матеріально-технічного та підрозділ медично-технічного забезпечення. Батальйон продовжував охороняти Алексій міст, вів розвідку та виявляв недозволені місця розташування особового складу і важкої зброї протиборчих сторін, інспектував військові частини.

У листопаді 1998 р. відбулася чергова ротація особового складу 240-го осб. Два місяці, напередодні ротації, військовослужбовці

наполегливо відшліфовували фаховий вишкіл у 108 навчальному центрі м. Дніпропетровська. До складу батальйону увійшли військовослужбовці 1-ї аеромобільної дивізії Південного оперативного командування, рота українсько-польського батальйону Західного ОК, інші військовослужбовці підрозділів 6-го армійського корпусу. Командування батальйоном прийняв полковник Сергій Малиновський¹⁴.

Українському батальйону тринадцятої ротації, крім основних завдань, довелося провести чотири миротворчі операції – супровід колон біженців, які поверталися до своїх зруйнованих домівок здалеку. Українські миротворці з цим завданням справилися блискуче. Досвід нашого батальйону військового керівництва СФОР почало поширювати в усіх Стабілізаційних силах. Особовий склад 240-го осб стали використовувати (з огляду на вміння наших миротворців входити в контакт з місцевими мешканцями) як своєрідний буфер між населенням та іншими миротворцями. Якщо планувалася акція, котру мали проводити іспанці чи французи, обов'язково їм додавали український підрозділ. Останній мав завдання вступати в контакт з місцевими жителями, отримувати необхідну інформацію, вести розвідку тощо.

240-й осб 14-ї ротації під командуванням полковника Ігоря Григор'єва прибув до місця розташування у травні 1999 р. Другу спеціальну роту склали військовослужбовці миротворчих сил українсько-польського батальйону.

Наприкінці 1999 р. Північноатлантична Рада НАТО схвалила та подала на розгляд країнам-партнерам уточнений варіант плану операції міжнародних миротворчих сил СФОР під проводом НАТО. Внесені до плану операції зміни та доповнення мали за мету скорочення кількісного складу сил при одночасній зміні їхньої структури для досягнення ефективності та зменшення загальних витрат на операцію. Дислоковані у Боснії і Герцеговині миротворчі сили було скорочено з 32 до 19 тис. чоловік. Сили СФОР склалися з 9 бойових груп у складі 3 багатонаціональних дивізій (північної, південно-західної та південно-східної), а також оперативних груп для спеціальних, психологічних та цивільно-військових операцій¹⁵. Командуванням багатонаціональних сил прийняте рішення про відправку 240-го осб в Україну. 30 листопада 1999 р. остання група особового складу батальйону прибула на Батьківщину. Свій славетний шлях наш батальйон завершив¹⁶.

З самого початку Балканської кризи потенційно вибухонебезпечними у Сербії були райони Косово і Воєводина, де серби не склали переважну більшість населення. 10 червня 1999 р., після 78-ї доби безупинних бомбардувань, військова кампанія НАТО проти Югославії завершилася. РБ ООН прийняла Резолюцію № 1244, яка передбачала розгортання в сербському краї Косово міжнародних сил – КФОР (KFOR – Kosovo Force). На них були покладені наступні завдання: контроль за виводом усіх військових формувань

Югославської Народної армії з території Косово (у відповідності з установленими кордонами наземної і повітряної зон безпеки); контроль державного кордону СРЮ в Косово з Албанією та Македонією; контроль за повітряним простором над Косово; надання допомоги біженцям (головним чином косовським албанцям) у поверненні та розміщенні на колишніх місцях проживання; забезпечення взаємодії між представниками адміністрації в Косово з югославськими офіційними особами (у тому числі міністерства оборони); роззброєння формувань Визвольної армії Косово. Територія Косово була поділена на п'ять зон під багатонаціональним контролем, у кожній з яких основну роль відіграла та або інша країна НАТО – США, Франція, Великобританія, Італія, Німеччина. Командування було доручено британському генералові Майклу Джексону. До складу передової групи натовських миротворців увійшли близько 1900 морських піхотинців і 1700 військовиків армії США, яким надано авіаційний підрозділ, посилений 8 протитанковими вертольотами "Апач". Передбачалося, що військовий контингент США в складі 50 тис. миротворчих сил налічуватиме 7 тис. військових. Згідно з планом Великобританія направляла 17 тис. військових, Франція – 7 тис., Німеччина – 8 тис., Італія – 5 тис. Росія рішуче наполягала на тому, щоб мати власне командування та свій сектор на півночі Косово, де компактно проживають серби, і планувала задіяти в миротворчих операціях понад 10 тис. вояків. Як повідомив на брифінгу у червні 1999 р. заступник начальника Генерального штабу ЗС України з питань військового співробітництва генерал-майор Микола Дзюбак, Україна була готова направити до Косово військовий контингент чисельністю 1400 вояків¹⁷.

22 серпня 1999 р. оперативна група у складі 21 чол. під загальним керівництвом начальника штабу Сухопутних військ – першого заступника командувача Сухопутних військ генерал-лейтенанта Віктора Гудими вилетіла з Одеси до Македонії (аеропорт Скоп'є). Там передовий загін миротворців здійснив рекогносцировку місцевості й підготувався для прийому основних сил українського миротворчого підрозділу. 23 серпня 1999 р. з порту Південний поромом "Герої Шипки" вирушила окрема спеціальна рота забезпечення та наземні підрозділи вертолітного загону. Після морського переходу через Босфор і Дарданелли вони прибули до грецького порту Салоніки й здійснили марш суходолом до столиці Республіки Македонія – Скоп'є. Подолавши уночі понад 220 надскладних гірських кілометрів, вони не просто бездоганно привели близько ста одиниць техніки, а ще й своєю 7-кілометровою колоною австрійську техніку, що рухалася в тому ж напрямку. 27 серпня повітряний ешелон у складі 4 вертольотів Мі-8 вилетів з м.Броди на аеродром "Шкільне" (Одеса) і після оформлення необхідних формальностей відлетів у Скоп'є¹⁸. Згідно з попередніми планами, наші миротворці повинні були розташуватися за 32 км на північ від м. Приштини – столиці Косово, в американському секторі,

на базі під назвою Бондстіл (Bondsteel – сталевий ланцюг), однак через неготовність бази до прийому, миротворцям майже місяць довелося провести на території Республіки Македонії. Увесь цей період тривала підготовча робота. Спочатку було організовано надійну охорону польового табору та повноцінне тилове забезпечення. Миротворці детально вивчали район майбутніх дій, налагоджували взаємодію з миротворчими підрозділами інших держав. Вертолітники вдосконалювали знання правил польотів за натовськими стандартами. А незабаром, згідно з розпорядженням командування КФОР, не очікуючи передислокації до остаточного пункту базування, приступили до виконання завдань. За рішенням командира багатонаціональної бригади "Falcon" українська рота зайшла на базу Бондстіл 19 листопада 1999 р. Після тижневого курсу навчання і складання відповідних заліків, офіцери та солдати роти почали виконувати бойові завдання. 1 грудня 1999 р. на базу Bondsteel перелетів 14-й овз, а 10 грудня український контингент повністю закінчив передислокацію до Косова¹⁹.

На той час сили КФОР склали приблизно 50 тис. чоловік. З них у Косово були зосереджені 42 тис., приблизно 7 тис. – в Македонії, 1,5 тис. – в Албанії і невеликі підрозділи розташовані в Греції. За безпеку та стабільність на півночі Косово відповідала французька бригада, на півдні – німецька, на заході – італійці, а на сході – американці. Центром опікувалися британці. Всі бригади були багатонаціональні (своїх миротворців до Косово надіслали 34 країни). Українські миротворці входили до складу багатонаціональної бригади "Falcon", яка складалася із 7600 військовиків США, 1500 – Греції, 830 – Росії та 246 – України (спочатку українців було 251, потім 5 з них вибули, а заміни їм не зробили)²⁰. Зону відповідальності 3 7-ї осрз складали два сербські села, в яких проживали 430 осіб та чотири албанські – разом 2 тис. мешканців. На роту були покладені завдання щодо підтримання безпеки в зоні відповідальності. Насамперед, між місцевим населенням не повинно було виникнути протистояння та зіткнень. Блок-пост українських миротворців у селі Драйковці був кордоном між сербами й албанцями. Рота також вела розвідку. Майже в усіх контрольованих селах цілодобово чергували патрулі у складі 4-х бойових машин та 23-х військовослужбовців. У сербських містечках забезпечувалася охорона вчителів та учнів. У 15-ти хвилинній готовності знаходився й взвод українських миротворців. 14-й овз увійшов до складу тактичної авіаційної групи багатонаціональної бригади, на який було покладено перевезення особового складу КФОР, представників косовської влади і розвідувальної групи, гуманітарної допомоги та вантажів. Щодня від 2 до 4 українських екіпажів здійснювали вильоти²¹.

Умови життя українських миротворців суттєво відрізнялися від тих, в яких виконували свій обов'язок їх попередники (240-й та 60-й окремі спеціальні батальйони). На ділянці в 283 га (неподалік від м. Урошевац)

за колючим дротом була збудована величезна база для 5 тис. американських миротворців. За 300 млн. доларів Пентагон побудував для своїх миротворців "куточок Америки" з барами, ресторанами, спортивними залами та майданчиками. Українські миротворці повністю знаходилися на утриманні американської бази, їм було виділено сім будиночків, кожний з яких мав п'ять житлових та одну санітарну кімнату. Житлова площа кімнати складала 40 кв. м, в якій проживали 7-8 чоловік. Будинки були обладнані кондиціонерами²².

Наприкінці 1999 р. кількість особового складу підрозділів КФОР складала приблизно 44 тис. осіб. Хоча рівень напруження у провінції продовжував знижуватися, загальна ситуація залишалася складною. У зв'язку з цим сили КФОР й надалі приділяли значну увагу захисту етнічних меншин, забезпечували постійну присутність у містах, де переважно проживало сербське населення, паралельно здійснювали заходи щодо супроводу гуманітарних конвоїв та окремих громадян, патрулювання, конфіскацію нелегальної зброї.

Наші миротворці, крім конвоювання колон (з листопада 1999 р. по липень 2000 р. було проведено 70 конвоїв) і патрулювання гірських селищ, займалися перевезенням особового складу, гуманітарних вантажів, продовольства (супроводили 2159 легковиків, 931 вантажівку, 518 автобусів, на яких було перевезено близько 30 тис. сербів. Слід наголосити, що за час перебування нашого контингенту в цьому районі, де мешкало понад 10 тис. сербів, не сталося жодного акту насильства на міжетнічному ґрунті²³. У лютому 2000 р. відбулася перша ротація 14-го овз. До аеропорту в м. Приштині було доставлено 100 військовослужбовців у складі 5 екіпажів й технічного складу. У 2000 р. льотчики провели в повітрі понад тисячу годин, перевезли 8136 пасажирів і майже 68 тонн вантажу. Середня тривалість вильоту на кожного командира екіпажу складала 172 години. Наприкінці липня 2000 р. почалася ротація інших українських миротворців. Цього разу український контингент представляла українська частина українсько-польського батальйону. Справа у тому, що Укрполбат у повному складі, а не тільки його українська частина, як це було раніше, почав свою миротворчу місію у складі КФОР. Батальйон очолив польський підполковник Богдан Творковський. Заступником командира батальйону був призначений український підполковник В. Шкурат, одночасно й командир української частини Укрполбату. Польська частина, близько 520 чол., була майже вдвічі чисельніша за українську. Українська частина батальйону складалася з двох спеціальних рот, інженерно-саперного взводу, взводу зв'язку й підрозділів забезпечення, загальна кількість миротворців – 267 чол. Окрім того, до складу загального українського контингенту в Косово увійшло 90 десантників зі складу 3 7-ї осрз, чотири вертольоти Мі-8 і 10 пілотів та авіатехніків 14-го овз (командир – полковник О.Корольов). Загальне керівництво українським

контингентом було покладено на полковника С.Полякова²⁴. Головна мета миротворців залишилася незмінною – не допустити поновлення насильства проти будь-якої національної меншини, перекидання особового складу миротворців, перевезення гуманітарних вантажів та майна КФОР.

Із середини грудня 2002 р. 92-га окрема аеромобільна рота (оар) та 11-й окремий інженерно-саперний взвод (оісв) чисельністю 149 осіб виконує миротворчі завдання в складі інтернаціонального бельгійсько-люксембургсько-румунсько-українського батальйону. Його офіційна скорочена назва "БЕЛУКРОКОС" (BELUKROKOS)²⁵.

Своїх кращих представників до підрозділу делегувала 95-та окрема аеромобільна бригада Північного оперативного командування. Зона відповідальності тактичної групи Косбат знаходилася на півночі Косово і безпосередньо долучалася до кордону з Македонією та Чорногорією. На наші підрозділи покладені патрулювання та розвідка місцевості, виявлення незаконних формувань та тримання порушників, контакти з поліцією та місцевим населенням, вивчення та своєчасне інформування про наявну ситуацію.

Українці розташувалися на території базового табору "Невідомий холм", до якої більше 2 годин дороги від Пріштіни. За словами заступника командира 92-ї оар з виховної роботи Юрія Коржилова українські військовослужбовці прийняли активну участь в облаштуванні військового містечка, спорудженні основних та допоміжних приміщень, була цілодобово гаряча та холодна вода, миротворці жили в комфортабельних двоповерхових будинках-модулях, обладнаних усім необхідним. Супутникова антена дозволяє приймати одразу сім провідних українських телевізійних каналів, кімнати радіофіковані. В м.Скоп'є відкрили поштовий ящик й листи з Батьківщини приходили у базовий табір за 5-7 днів. Тричі на тиждень надавався ефірний час для радіозв'язку з рідними – послуги безкоштовні. Обладнана й народознавча світлиця. Очолював тактичну групу полковник збройних сил Бельгії Алан Майец, з боку якого на адресу українців звучали лише позитивні відгуки. Як і в інших українських контингентах, грошове утримання офіцерів визначені на рівні 800 доларів США, контрактників – 500-550. Про харчування теж турбувалися відповідно до стандартів НАТО – натуральне м'ясо, салати із свіжих овочів, зелень, соки, фрукти. Напередодні Різдва базу відвідав начальник Генерального штабу збройних сил Бельгії, а з Новим роком особовий склад приїхав поздоровити міністр оборони цієї країни. Відвідали земляків і представники Північного оперативного командування, Житомирської обласної адміністрації, духовенства. Серед кращих командування відзначило командира розвідувального взводу старшого лейтенанта Віталія Красовського, заступника командира взводу Михайла Бака, водіїв Володимира Тигирича, Михайла Плисака та інших²⁶.

Участь військового контингенту України в миротворчих операціях на теренах колишньої Югославії є корисною для надбання досвіду щодо врегулювання воєнних конфліктів, ознайомлення з досвідом інших держав у галузі оборонного планування та дій військових підрозділів, набуття практичних навичок у бойових умовах та в ході спільних дій із силами НАТО і партнерами, вивчення технічних можливостей бойової техніки. Участь України в цих операціях значно сприяло зростанню рівня довіри до нашої держави та підвищенню міжнародного авторитету ЗСУ, зміцнило мир і стабільність в Європі. Операції підтримання миру зміцнили також взаємовідносини між ЗСУ і військовими контингентами інших країн, створили клімат довіри та військового братерства.

Основною формою співробітництва України та ОБСЄ в галузі врегулювання конфліктів на терені СНД є участь її представників в Місіях спостереження ОБСЄ, розгорнутих у зонах конфліктів пострадянського простору. Зокрема, це стосується місій ОБСЄ в Грузії та Нагірному Карабаху.

Основна роль у підтриманні миру в зоні грузинсько-абхазького конфлікту належить Колективним миротворчим силам СНД. 21 жовтня 1994 р. главами держав-учасниць СНД було прийняте рішення про розміщення в зоні конфлікту Колективних сил з підтримання миру, основу яких складає російський військовий контингент чисельністю 1500 чол.²⁷. До їх завдань належить роз'єднання збройних формувань конфліктуючих сторін, контроль за роззброєнням і створення умов для повернення біженців. Рада голів держав СНД неодноразово зверталася до ООН з пропозиціями щодо надання СНД мандату на проведення миротворчої операції в Абхазії. Проте ООН так і не надала такого права СНД. Україна поділяє позицію ООН і, з тих самих же причин, що й у Таджикистані, не бере участі в Колективних силах з підтримання миру в Абхазії.

Натомість, беручи до уваги рішення Постійного Комітету ОБСЄ рід 29 березня 1994 р. і Постійної Ради ОБСЄ № 334 від 15 грудня 1999 р., і з огляду на те, що участь України у врегулюванні конфліктів у Кавказькому регіоні відповідає інтересам щодо підтримання миру та безпеки на Європейському континенті та національним інтересам держави, український миротворчий персонал у кількості 20 чоловік із складу працівників органів державної влади був відправлений до Місії ОБСЄ в Грузії.

Місія ОБСЄ в Грузії заснована в грудні 1992 р. Штаб місії знаходиться в м. Тбілісі. До складу Місії входить 18 спостерігачів, 4 з яких є військовими спостерігачами України. Місію обслуговує український вертолітний загін. До обов'язків представників України входить забезпечення зв'язків з представниками ООН в Абхазії та доповідь в штаб-квартиру ОБСЄ про ситуацію в зоні конфлікту. Завданнями Місії ОБСЄ в

Грузії є створення сприятливого клімату для переговорів між конфліктуючими сторонами в Грузії щодо остаточного врегулювання конфлікту виключно мирними засобами. Первинними завданнями Місії передбачалося допомагати в справі дотримання прав людини та створенні демократичних засад у країні, контролювати і сприяти встановленню принципів свободи засобів масової інформації.

Завдання Місії відносно грузинсько-осетинського конфлікту полягають в тому, щоб сприяти створенню більш широкої політичної бази на основі принципів і спостережень ОБСЄ та досягти політичного врегулювання конфлікту; сприяти проведенню зустрічей між усіма сторонами, причетними до конфлікту, включаючи проведення круглих столів для того, щоб знайти, визначити й усунути джерела напруження, поширити політичну згоду на території всієї зони конфлікту; надавати рекомендації щодо якнайшвидшого проведення конференції під егідою ОБСЄ і за участю ООН, спрямованої на врегулювання конфлікту, включаючи визначення політичного статусу Південної Осетії; виконувати контролюючу роль щодо об'єднаних миротворчих сил, встановити належні форми контакту з військовими командирами цих сил, спрямовані на проведення переговорів, збирати інформацію щодо військової обстановки, розслідувати випадки порушення існуючої угоди про припинення вогню і привернути увагу командирів до можливих політичних наслідків, спровокованих воєнними діями.

Участь України в діяльності Місії ОБСЄ в Нагірному Карабаху в рамках Мінської Конференції представлена одним українським спостерігачем, завданням якого є спостереження за виконанням угоди щодо припинення вогню.

Останнім часом більшого значення набуває і, очевидно, набуватиме розвиток регіонального співробітництва у контексті миротворчості в рамках ГУУАМ. Реалізація миротворчого потенціалу України в рамках ГУУАМ буде залежати від процесу врегулювання конфліктів в Молдові, Грузії та Азербайджані. 10 військовослужбовців ЗСУ контролюють частину військового майна російського угруповання під час виведення російських військ (окрім боєприпасів, 50 тис. одиниць зброї, 800 артсистем, 120 танків та іншої техніки)²⁸.

Отже, участь підрозділів Збройних Сил України в миротворчих операціях під егідою регіональних організацій, які несуть відповідальність у сфері підтримання міжнародного миру та безпеки ще раз підтвердила, що Україна бере активну участь у зміцненні миру та довіри між державами, заявляє про свою готовність конструктивно співпрацювати із зацікавленими сторонами у вирішенні актуальних проблем сьогодення, поступово крокує вперед шляхом інтеграції до європейського та світового співтовариства.

Підсумовуючи, підкреслимо – протягом десяти років військовослужбовці Збройних Сил України брали участь у міжнародних миротворчих заходах в Анголі, Афганістані, Боснії і Герцеговині, Гватемалі, Грузії, Демократичній Республіці Конго, Ефіопії та Еритреї, Македонії, Косово, Південному Лівані, Придністров'ї, Сьєрра-Леоне, Таджикистані, Хорватії та Іраці.

Мужність і високий професіоналізм командування та особового складу українських військових контингентів, бездоганне виконання ними завдань на важливих, складних і небезпечних ділянках створили українським військовим заслужений авторитет в очах держав-членів ООН, ОБСЄ, НАТО та командування миротворчих сил. Участь України в міжнародних миротворчих операціях започаткувала реалізацію миротворчого потенціалу Збройних Сил України. Досвід застосування Збройних Сил України у миротворчих операціях свідчить, що така участь є окремим завданням воєнно-політичного характеру і вимагає від особового складу ЗСУ специфічної підготовки відповідного рівня (політичної, правової, мовної, психологічної тощо) для проведення кожної операції; готовності до виконання не властивих для військовослужбовців функцій, що обумовлені мандатом Організації Об'єднаних Націй; готовності до виникнення нештатних ситуацій і непередбачених обставин під час виконання своїх обов'язків, які вимагають неадекватних дій від усього особового складу миротворчих контингентів і персоналу, починаючи від командної ланки і закінчуючи рядовими; спроможності приймати рішення і діяти за рамками, визначеними мандатом Організації Об'єднаних Націй; оперативного управління і контролю за особовим складом контингенту з боку відповідних підрозділів Генерального штабу Збройних Сил України; відповідного рівня оперативної і технічної підготовки та сумісності, який передбачав би оволодіння штабними процедурами, технікою і зброєю інших держав, які беруть участь в міжнародній миротворчій діяльності.

¹ Поліщук І. Миротворча діяльність Збройних сил України: досвід, проблеми, перспективи / Сторінки воєнної історії України: Збірник наукових праць. – Вип. 2. – К.: Інститут історії України НАН України, 1998. – С. 198.

² Міністерство оборони України. Web – сторінка: <http://www.mil.gov.ua/index.php>.

³ Луник О. Формування системи залучення Збройних Сил України до врегулювання воєнних конфліктів(1992 – 2002рр.). – С. 104.

⁴ Роскін Майкл. Боснійсько-сербська проблема: що нам слід робити, а чого ні // Військо України. – 1993. – №5. – С.38-47.

⁵ Тарчинець В. Східна Славонія чекає наших хлопців // Народна амрія. – 1996. – 10 квітня.

- ⁶ Про співробітництво з Організацією Північно-Атлантичного Договору (НАТО). <http://www.nkau.gov.ua/nsau/prg/.../>
- ⁷ Military Review, 12.96. – v. LXXI. – №12.
- ⁸ Там само.
- ⁹ Кобко В.А. Підготовка та проведення спеціальних операцій у збройних конфліктах кінця ХХ ст. // Збірник наукових праць. Труды академії. – К.: НАОУ, 2003. – С.279-280.
- ¹⁰ Иванов Б.И. Война на Балканах. – М.: Харвест, 2000. – С.142.
- ¹¹ Там само. – С. 158.
- ¹² US Forms Control and Disarmament Agency. – Wash., 1999. – P.87.
- ¹³ Луник О. Формування системи залучення Збройних Сил України до врегулювання воєнних конфліктів (1992 – 2002 рр.). – 238 с.
- ¹⁴ Там само.
- ¹⁵ Сербов В. НАТО против Югославии // Морской сборник. – 1999. – №7. – С.68-74.
- ¹⁶ Яременко Ю. Прощавай, Босніє! // Військо України. – 2000. – №1-2. – С.15.
- ¹⁷ Шкурко Д. Косовський вальс з продовженням... // Народна армія. – 2000. – 4 серпня.
- ¹⁸ Воєнне мистецтво в локальних війнах 90-х років ХХ – початку ХХІ століття: Навчальний посібник / Під заг. ред. В.Б. Толубко: – К.: НАОУ, 2004.
- ¹⁹ Воронюк В. Полковник Василь Мостика, командир українського миротворчого контингенту в Косово: "На відміну від політиків військові скоріше знаходять спільну мову" // Народна армія. – 2000. – 11 січня.
- ²⁰ Вачаев О. Небо однакове всюди // Народна армія. – 2000. – 26 липня.
- ²¹ Луник О. Формування системи залучення Збройних Сил України до врегулювання воєнних конфліктів (1992 – 2002рр.). – С.124-125.
- ²² Там само.
- ²³ Матвіюк І.А. Участь українських вояків у миротворчих операція з підтримання миру. – К.: НАОУ, 2005. – 89 с.
- ²⁴ Ильченко А. Интернационал по имени "КОСБАТ" // Держава. – 2003 р. – С.17-23 января.
- ²⁵ Біла К. Особливе партнерство Україна – НАТО як проблема національної та європейської безпеки. – К.: Інститут світової економіки і міжнародних відносин НАН України, 2002. – С.125.
- ²⁶ Папікян А. Збройні Сили України двадцятого століття. – Львів: Кобзар, 1999. – С.167.
- ²⁷ Смолянук В.Ф. Миротворчість як військова форма прояву зовнішньополітичної активності України // Наукові записки Національного університету „Києво-Могилянська академія”. – Том 12. Політологія. – С.87-96.
- ²⁸ Пирожков С., Парахонский Б. Формирование модели регионального сотрудничества в системе ГУУАМ: Материалы I Международной научно-практической конференции «Украина и проблемы безопасности транспортных коридоров в черноморско-каспийском регионе» (Севастополь, 8-9 июня 1999 г.). – К.: Национальный институт украинско-российских отношений, Фонд Фридриха Берта, 1999.